

Saturs

1. Situācijas raksturojums	2
2. Metodoloģija	6
3. Fokusa grupas dalībnieku sociāli demogrāfiskais raksturojums	6
4. Galvenie secinājumi	7
5. Fokusa grupas diskusijas galvenie rezultāti	9
Grupas dalībnieku savas darbības īss raksturojums	9
Kultūrizglītības galvenās iezīmes pašlaik	9
Tirgus ekonomikas ietekme uz kultūrizglītību	12
Kultūras identitāte un integrācija	13
Ieteikumi kultūrizglītības uzlabošanai	15
6. Pielikums	19
Fokusa grupas diskusijas plāns	19

1. Situācijas raksturojums

Kultūrizglītība galvenokārt tiek aplūkota kā Latvijas formālās (hierarhiski un hronoloģiski strukturētās) izglītības sistēmas sastāvdaļa. Tā ietver pamatzglītības, profesionālās vidējās izglītības un augstākās izglītības

pakāpes mūzikā, mākslā un horeogrāfijā; profesionālās vidējās un augstākās izglītības pakāpes - citu kultūrnozaru izglītības un studiju programmās.

Šajā aspektā nacionālās programmas "Kultūra" projektā kā viens no galvenajiem mērķiem ir izveidot Latvijā tādus kultūrizglītības nosacījumus, kas nodrošinātu apstākļus katra cilvēka personības un radošo spēju attīstībai, dot iespējas visiem iedzīvotājiem neatkarīgi no dzīves vietas, nacionālās un reliģiskās piederības, veselības stāvokļa, vecuma un dzimuma, materiālā stāvokļa un citiem apstākļiem visa mūža garumā attīstīt savas mākslinieciskās intereses un spējas, apgūt pirmās profesionālās zināšanas un iemaņas.

Programmas projektā tiek īpaši uzsvērta sabiedrības integrācijas iespējas caur kultūrizglītību veicinot kultūrizglītību laukos un palielinot sabiedrības iesaisti kultūras procesos.

Svarīgākie pasākumi, lai veicinātu sabiedrības integrāciju caur iesaisti kultūras procesos, apakšprogrammas "Kultūrizglītība" projektā paredzēts:

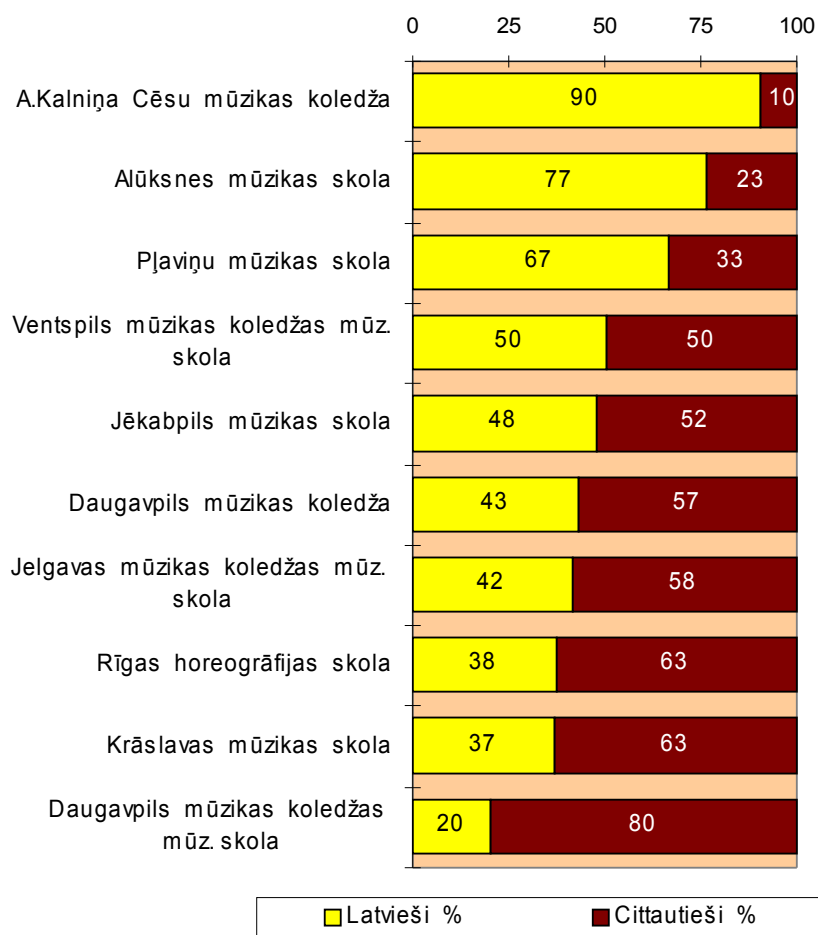
- sagatavot mācību līdzekļus un grāmatas, kuru saturs veicina sabiedrības integrāciju;
- pamatzglītības pakāpē – mūzikas literatūra, mākslas vēsture, mākslas valodas pamati;
- vidējās un koledžu izglītības pakāpē – kultūras vēsture, saskarsmes kultūra, mūzikas literatūra, mākslas vēsture;
- izstrādāt uzņemšanas prasības kultūrizglītības profesionālās vidējās mācību iestādēs, kas veicina sabiedrības integrāciju;
- kultūrizglītības iestādēs organizēt kultūras projektu nedēļas, kas vērstas uz citu kultūru apzināšanu;
- plānot un sistemātiski organizēt kultūras projektu nedēļas kultūrizglītības iestādēs sadarbībā ar nacionālajām kultūras biedrībām un radošajām savienībām;
- organizēt kultūraktivitātes starp kultūrizglītības iestādēm, nacionālajām kultūras biedrībām un Latvijas nacionālo minoritāšu etniskajām zemēm.

Analizējot datus par radošo skolu nacionālo sastāvu, iespējām mācīties valsts un pašvaldību mākslu pamatzglītību skolās un salīdzinot mākslu skolu un audzēkņu skaitu 90-jos gados ar 80-jiem gadiem, varam ieskicēt kopainu, kas izveidojusies 90-to gadu beigās.

1. Nacionālā sastāva procentuālais sadalījums latviešos un cittautiešos ir vairāk vai mazāk proporcionāls nacionālajam sastāvam reģionā, kurā atrodas skola (skat 1.zīm.).

1. zīmējums

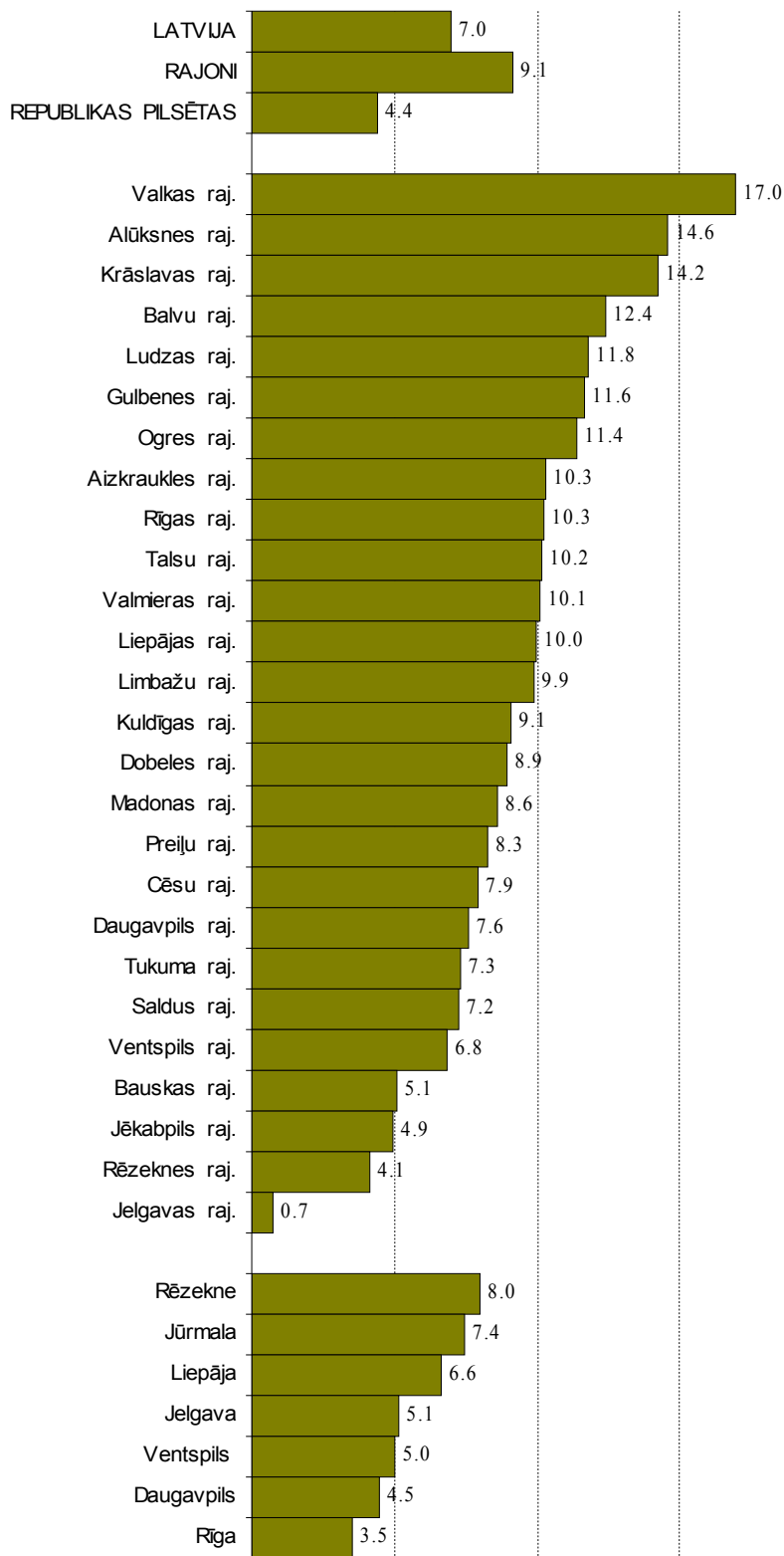
**Mūzikas un mākslas izglītības iestāžu audzēkņu
nacionālais sastāvs (%)**

2. iespējas mācīties valsts un pašvaldību mākslu pamatizglītības skolās nereti novados ir lielākas nekā Latvijas lielajās pilsētās (skat.2.zīm.).

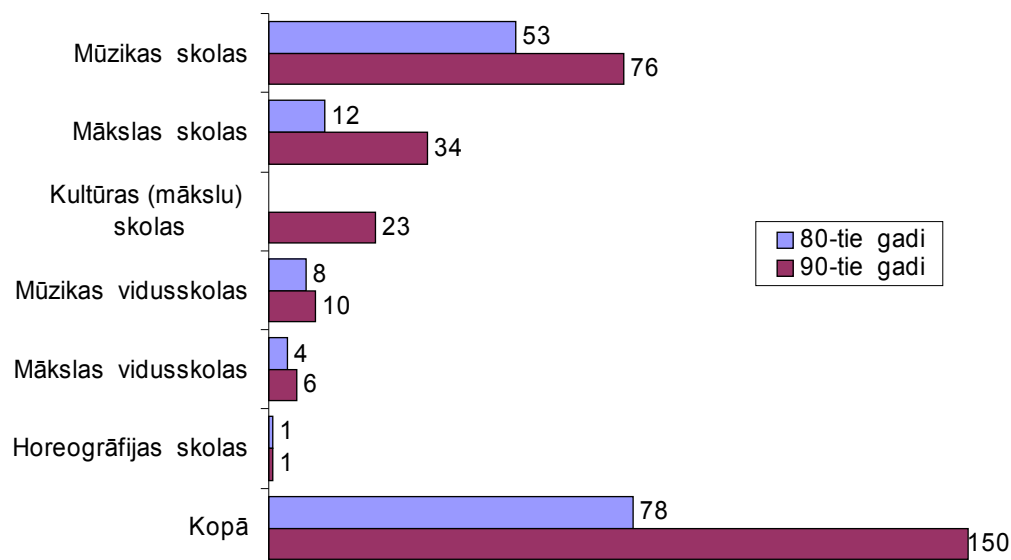
2.zīmējums

Mākslu skolu audzēkņu skaits attiecībā pret skolēnu skaitu pamatskolās (%)

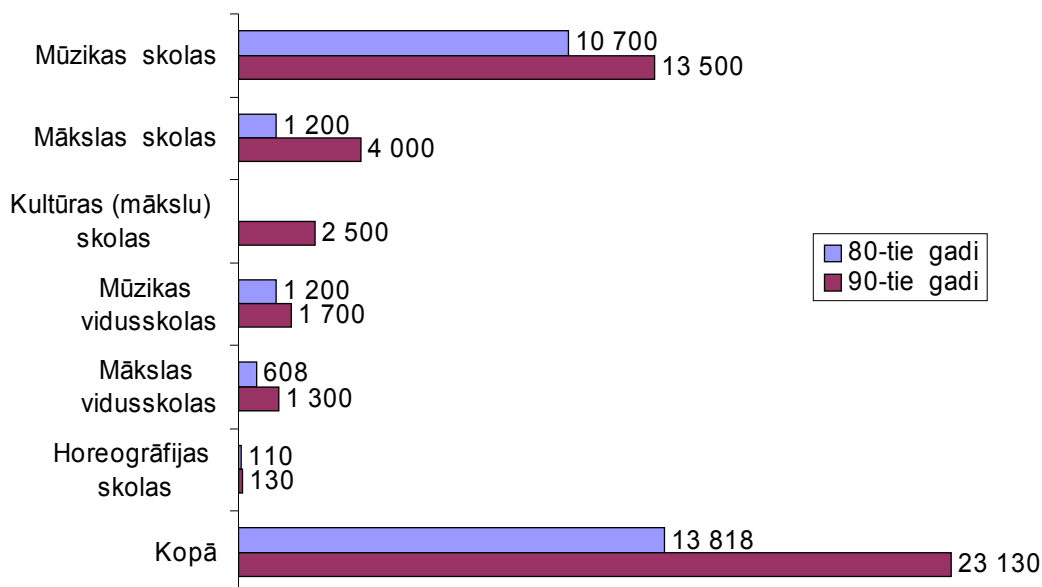

3. Salīdzinot 90.tos gadus ar 80.tajiem gadiem, vērojama, gan skaita, gan audzēkņu skaita pieaugums (skat. 3., 4. zīm.).

Attīstības dinamika 80-tie, 90-tie gadi Skolu skaits

Audzēkņu skaits

Tomēr plašā skatījumā kultūrizglītība ir pasākumu kopums, kas virzīts:
1) uz katras personas kultūriemaņu apguvi, garīgās pilnveides vajadzību

izveidi un nostiprināšanu visa mūža garumā un 2) uz mantoto un iegūto kultūras vērtību saglabāšanu, aktualizēšanu un izplatīšanu.

Fokusa grupas diskusija tika veikta ar mērķi, lai noskaidrotu kā organizēt cittautiešu bērnu un jaunatnes kultūrizglītību, lai tā sekmētu viņu integrāciju Latvijas sabiedrībā, saprotot kultūrizglītību ne tikai kā formālās izglītības sastāvdaļu, bet arī kā prasmi lasīt, atpazīt kultūras zīmes, simbolus jebkurā sfērā, kino, mūzikā arhitektūrā, tautas mākslā, apkārtējā vidē utt.

2. Metodoloģija

Lai noskaidrotu kultūras darbinieku uzskatus un attieksmes pret Latvijas minoritāšu bērnu un jaunatnes kultūrizglītību, Baltijas Datu nams veica kvalitatīvu izpēti, pielietojot fokusa grupas diskusijas metodi.

Fokusa grupas diskusija notika 1999.gada 14.septembrī, tajā piedalījās astoņi ar kultūras sfēru saistīti cilvēki. Diskusijas sarunu valoda bija latviešu valoda.

Projekta vadītāja – Brigita Zepa.

3. Fokusa grupas dalībnieku sociāli demogrāfiskais raksturojums

Nr.	VĀRDS	NODARBOŠANĀS	DZĪVES VIETA
1.	Lolita	Skolotāja E.Dārziņa mūzikas skolā	Rīga
2.	Sandra	Vada Latvijas Kultūras skolu	Sigulda
3.	Irēna	Daugavpils Mākslas koledžas direktore	Daugavpils
4.	Karmena	Latgales priekšpilsētas vakara mūzikas skolas direktore	Rīga
5.	Andra	Strādā A.Čaka muzejā	Rīga
6.	Aleksandrs	Privātās profesionālās baleta skolas direktors, fonda "Baleta pasaule" prezidents	Rīga
7.	Marina	Strādā Rīgas Klasiskajā ģimnāzijā, Multinacionālās kultūras centra vadītāja	Rīga
8.	Boriss	Bērnu Svētku aģentūras izpilddirektors	Rīga

4. Galvenie secinājumi

Kā parasti grupu diskusijās priekšplānā izvirzās problēmas, kuras sabiedrība uztver visasāk. Tā arī šajā gadījumā. Mūsu uzdevums bija aplūkot minoritāšu bērnu un jaunatnes kultūrizglītību kā sabiedrības integrācijas nosacījumu, taču diskusijas gaitā atklājās vairāki negaidīti šīs problēmas aspekti.

Kā jau bija sagaidāms, diskusijas dalībnieki uzsver kultūras lielās iespējas un nozīmi minoritāšu bērnu integrācijā Latvijas sabiedrībā. Taču svarīgi, ka gan latvieši gan krievi uzsver, ka kultūra kā integrējošs faktors var darboties tikai tad, ja minoritātēm ir sava nacionālā kultūras identitāte, ja viņi zina savu kultūru, jo tā ir bāze, uz kuras var veidoties dialogs ar latviešu un citām kultūrām.

Latvijas sabiedrībā, iztīrājot jautājumus par problēmām, ar kādām nāksies saskarties valstij, integrējoties Eiropas Savienībā, par vienu no svarīgākajiem izvirzās nacionālās kultūrinteitātes saglabāšana. Lai sabiedrībā izvairītos no "nacionālās ksenofobijas" simptomiem, par šiem jautājumiem jādiskutē plaši un nopietni, izzinot un apspriežot citu tautu vēsturisko pieredzi un mūsdienu situāciju.

Latvijas daudznacionālajā sabiedrībā, periodā, kad sabiedrības integrācijas process noris uz latviešu valodas un kultūras pamata, valstij jāgarantē savu pilsoņu - mazākumtautību grupu pārstāvju iespējas attīstīt savu valodu un kultūru. Savas nacionālās kultūras, valodas apguves nepieciešamību uzsvēra daudzi diskusijas dalībnieki.

Kultūras darbinieki uzskata, ja bērni un jaunatne pašreizējos apstākļos pārāk lielā mērā patērē vienīgi masu kultūras produktus, tad rezultātā zūd saites ar nacionālo kultūru un viņi kļūst nejūtīgi pret jebkuru citu nacionālo kultūru. Diskusijas dalībnieki, kas ir radošās inteliģences pārstāvji, pauž skepsi pret masu kultūru kā sabiedrības integrējošo pamatu. Viņuprāt lielas iespējas šai ziņā ir minoritāšu kultūras centriem, tādēļ, valstij vajadzētu vecināt un finansiāli atbalstīt mazākumtautību kultūras centru veidošanos (kā piemērs minēts krievu centrs Daugavpilī).

Tika uzsvērtā arī kultūrizglītības sociālās integrācijas iespējas, ja bērniem no trūcīgām ģimenēm tiek dotas iespējas attīstīt talantus un spējas.

Cits būtisks diskusijas moments ir tas, ka kultūras darbinieki atzīst un uzsver sasniegumus kultūrizglītībā Latvijā, ko nedrīkstētu zaudēt tirgus ekonomikas apstākļos. Tika uzsvērts, ka Latvijā daudzas kultūras tradīcijas, arī kultūrizglītības jomā ir augstākā līmenī, kā citur pasaulē, tāpēc akla sekošana Rietumu pamācībām nereti var radīt pat zaudējumus. Diskusijas dalībnieki uzskata, ka jāatbalsta tie mākslinieki, kas vēlas atgriezties Latvijā.

Diskusijas dalībnieki uzsver, ka mākslas skolās ir elitāras sava radošā rakstura dēļ, tāpēc tur nav runa par etniskiem konfliktiem, radošā vide tieši veicina citu kultūru izpratni un etnisko sapratni, taču, lai masveidā īstenotu kultūrizglītību, tā ir jāparedz katrā vispārizglītojošajā skolā. Skolai ir jābūt kultūrizglītības centram, jo katram bērnam ir tiesības uz kultūrizglītību. Nepieciešami labi pedagogi, labas grāmatas un mācību līdzekļi. Piemēri no kultūras pedagogu pieredzes liecina, ka ir dažādi veidi, kā radoši ieintriģēt skolu jaunatni, to var izdarīt ar teātru palīdzību, konkursiem, radošajiem klubiem. Piemēram:

- vispārizglītojošās skolās varētu izmantot muzeju potenciālu cittautiešu skolās veidojot muzejpedagoģiskās programmas;

- veidot konkrētām mērķauditorijām paredzētas mākslas izstādes un teātra izrādes,
- veicināt nelatviešu skolu audzēkņu apmeklējumus latviešu teātrī utml.

Diskusijas dalībnieki bija pārliecināti, ka kultūra nav tikai kultūras darbinieku vai Kultūras ministrijas problēma, kultūra ir nepieciešama visiem atbildīgiem valsts cilvēkiem, viņiem ir jāizprot radošo spēju attīstības iespējas caur mākslu un kultūru un gudri tas jāīsteno valsts izglītības politikā. Diskusijas dalībnieki asi nostājas pret to, ka finansu trūkuma rezultātā tiek likvidēta ar mākslām saistīto priekšmetu pasniegšana, kas īstenībā nes lielus zaudējumus sabiedrībai, jo ierobežo jaunās paaudzes radošā potenciāla attīstību.

Pēc diskusijas dalībnieku domām nereti politiķi problēmas nevis risina, bet vēl vairāk saasina, to var teikt arī par sabiedrības integrāciju. Atšķirībā no tā kultūras valoda ir humanistiski orientēta, tāpēc tā spējīga pārkāpt barjeras, ko radījuši politiķi, vai kas radušās sadzīves līmenī. Viņuprāt valodu apguvi, gan latviešu gan krievu traucē politiskais uzslāņojums valsts valodas jautājumam.

Pozitīvi novērtēdami Kultūrkapitāla fonda nozīmi kultūras finansēšanā, kā arī paužot izpratni par to, ka kultūrprojektu autoriem tirgus ekonomikas apstākļos ir jābūt arī ekonomiskai domāšanai, kas paredz arī finansu avotus projektu realizācijai, diskusijas dalībnieki sniedza arī citus ieteikumus par kultūrizglītības finansēšanas uzlabošanu. Diskusijas dalībnieki iesaka mainīt nodokļu politiku, piemēram: nodokļus, kas iegūti no masu pieprasījuma kultūras, varētu tikt izlietoti kultūrizglītībai, tādējādi līdzsvarojot masu kultūras, no vienas puses, un nacionālās kultūras, klasisko mākslu arī "augstās" kultūras ietekmi uz bērnu un jaunatnes audzināšanu, no otras puses. Diskusijas dalībnieki uzsver nepieciešamību sakārtot likumdošanu par mecenātismu.

Citos Latvijas reģionos dzīvojošie uzsver, ka Rīgai ir lielas priekšrocības gan finansu gan kadru jautājumā, tāpēc lietderīgi būtu mācību maksas atvieglojumi tiem, kas dodas strādāt uz laukiem, uz attāliem Latvijas rajoniem, piemēram Daugavpili.

Kultūras darbinieki kā lielu trūkumu uzskata masu mediju finansiālo atkarību un neieinteresētību masu kultūrizglītībā.

Diskusijas dalībnieki uzsver profesionālas valdības nepieciešamību, kas neradītu tik biežu ministru maiņu, kas traucē viņu sekmīgu darbību.

5. Fokusa grupas diskusijas galvenie rezultāti

Grupās dalībnieku savas darbības īss raksturojums

- *Lolita, esmu pēc tautības latviete, strādāju Emīla Dārziņa mūzikas skolā, esmu skolotāja, pianiste pēc profesijas, esmu vadījusi šo skolu kā direktore 9 gadus... Un šī skola vienmēr ir bijusi daudznacionāla skola.*
- *Sandra – pēc izglītības esmu filologs, vadu Latvijas Kultūras skolu... Realizējam pavisam jaunu programmu – kultūras menedžments ar dažādām specializācijām.*

- *Irēna – Daugavpils Mākslas koledžas direktore, kuras sastāvā ietilpst arī Bērnu Mākslas skola... Un nodarbojos gan ar pedagoģisko darbu, gan skolotājiem, gan audzēkņiem... Skolai ir nopietna misija, jo tieši mūsu skola ir ļoti latviska, veido latvisku kultūru... jo mums ir 50% šo cittautiešu, tad galvenais uzdevums ir apgūt šo latviešu valodu, ko beidzot skolā visi pārvaldītu.*
- *Karmena – Latgales priekšpilsētas vakara mūzikas skolas direktore... Mūsu skolā ir ļoti liels raibums nacionālajā ziņā, jo mums ir latvieši tikai 46%, 44% krievu tautības un 11% citas tautības, kas mums skolā ir.*
- *Andra – strādāju Aleksandra Čaka muzejā... daudz iznāk saskarties ar bērniem, jauniešiem, dažādām grupām... A.Čaka muzejā... ir izveidojusies īpaša sadarbība ar krievu skolām.*
- *Aleksandrs – privātās profesionālās baleta skolas direktors, fonda “Baleta pasaule” prezidents... Balets – tas ir starptautiska māksla, nekādas problēmas manā skolā nekad nebija... Bērni savā starpā runā gan latviešu, gan krievu valodā, ļoti dabiski pāriet no vienas valodas uz otru... Man liekas, ka tā māksla apvieno bērnus un viņu vecākus... Tādas problēmas, kādas ir avīzē, manā skolā nav un nebūs nekad.*
- *Marina – strādāju Rīgas Klasiskajā ģimnāzijā, esmu Multinacionālās kultūras centra vadītāja, mūsu centrā mēs realizējam multinacionālās kultūras nostādnes, mūsu skolā ir daudz nacionalitātes... kaut kur 60 tautību pārstāvju... Reizi nedēļā fakultatīvās nodarbībās viņi var apgūt savu vecāku kultūru, jau trešo gadu apgūst ebreju, ukraiņu, armēņu kultūru.*
- *Boriss - pēc izglītības esmu muzikālo teātru aktieris un režisors, un es strādāju ar bērnu kolektīviem – deju, teātra kolektīviem... konkrēti un praktiski sadarbojas dažādu skolu pārstāvji... esmu Bērnu Svētku aģentūras izpilddirektors.*

Kultūrizglītības galvenās iezīmes pašlaik

Diskusijas dalībnieki norādīja uz to, ka kultūrizglītība ir elitāra, elitāra tādā nozīmē, ka šajās skolās visbiežāk mācās inteligentu, uz humanitārām vērtībām orientētu vecāku bērni, tie ir bērni, kas atvērti mākslas vērtībām. Šajās skolās ir radoša atmosfēra, tāpēc to neskar daudzas citām izglītības sfērām raksturīgās problēmas: bērnu vecāku sociālā noslāņošanās, etniskie aizspriedumi.

- *Kultūrizglītība ir tāda lieta, kas tomēr, kopumā ņemot, vismaz koledžu līmenī, mūzikas vidusskolu līmenī, vairāk vai mazāk, vismaz Latvijā tā ir elitāra lieta... pēc manas E.Dārziņa mūzikas skolas vadoties... Šī vide veidojas ne tik tradicionāla kā visa mūsu sabiedrība kopumā, jo šeit satiekas tie bērni, un arī tie vecāki un skolotāji, kam patiešām mīl mūziku, kas redz savos bērnos potences, apdāvinātību... māksla paliek māksla... Šajās skolās ir savādāka vide nekā parastajās vidusskolās vai jauktā vidusskolā... šķiet, nav tās sabiedrības noslāņošanās, tāda kā parastās vispārizglītojošās skolās... Šeit tā pietuvināšanās mākslai, mūzikai vienai kādā specialitātē, viņa tomēr arī apvieno... Dārziņa skola, cik es sevi atceros, visi esam mācījušies kopā tādā vidē, es tā domāju,*

problēmas nekad nerodas... Ja tieši šo kultūrvidi ņem, tad šeit ar tām problēmām mēs maz saskaramies...

- *Konkurss uz šo skolu tālu vairs nav, kāds bija 30 gadus atpakaļ, jo tagad... konkursi jau daudz lielāki ir uz biznesa skolām... būt māksliniekam tagad nav elitāra lieta, jo ja valsts orķestra vijolnieki ir spiesti piepelnīties, spēlējot kapos, tā lieta vairs nav elitāra... Šajās skolās vērojama dinastija – Kalniņi, Krūmiņi...*

Kā pozitīvu skolotāji uzsver valsts skolu iespēju bērniem no trūcīgām ģimenēm vai arī no bērnu namiem (kaut arī to skaits ir neliels), mācīties bez maksas, dodot iespēju tiem attīstīt radošās spējas:

- *Valsts skolai ir daudz vieglāk nekā privātai skolai atlasīt bērnus... Mēs dodam iespēju bērniem pārbaudīt sevi... Mēs organizējam tādu fondu... mēs varam 5-10 bērnus apmācīt bez maksas... ja bērni nevar iestāties valsts skolā un nevar nodarboties privātā skolā, bet viņi grib... no maznodrošināto ģimenēm... Lūdz pieņemt bērnu no bērnu nama...*

Kā viena no lielākajām kultūrizglītības problēmām ir finansiālās grūtības, kas daudziem bērniem liedz iegūt kultūras izglītību un tie pakļauti masu kultūras ietekmei. Kā pozitīvu šīs problēmas risināšanas piemēru diskusijas dalībnieki min Kultūrkapitāla fondu, viņi arī uzsver, ka būtu jāmaina likumdošana, izmantojama būt arī citu valstu pieredze, jo piemēram ASV ir citāda kultūras finansēšanas kārtība.

- *Diemžēl, pie mums kultūra ir ļoti saistīta ar finansēm, un atrisināt šo problēmu ir ļoti grūti, acīmredzot, to risināt līdzētu jauna likumdošana, risināt šo finansiālo problēmu, jo ļoti daudzi bērni ir atrauti no kultūras tieši šo finansiālo apsvērumu dēļ... Paldies Dievam, mums ir tāds Kultūrkapitāla fonds, kas pieņem šos pieteikumus, bet tas arī nevar visus apmierināt... Piemēram, Amerikā kultūras problēmas nerisina Kultūras ministrija... bet to risina finansisti...*
- *Iesniedzu Sorosā projekta pieteikumu, kas pirmo kārtu ir izgājis, bet es nezinu, ko ar otro kārtu darīt, kur ir pēctecība... Ne jau tie bagātākie nāk uz kultūrizglītību...*

Diskusijas dalībnieki uzsver, ka kultūra apvieno cilvēkus, stiprina saites ar zemi, kurā tie dzīvo, taču sabiedrības lielākajai daļai pieejama tikai lētākā kultūra, kā rezultātā zūd saites ar nacionālo kultūru un visi, neatkarīgi no etniskās piederības, bauda masu kultūras produktus:

- *Kultūra ir tas, kas apvieno cilvēkus, jo visiem jau ir skaidrs, ka viņi dzīvo Latvijā, ka tā ir viņu dzimtene, neatkarīgi no valodas, un ir jādzīvo šeit, un kultūra arī jāuztver šeit, bet ne visi to var uztvert, jo pie mums lielāko tiesu pati lētākā kultūra nāk no rietumiem, tā ir visiem pieejama... Un viņi domā, ka tā ir kultūra, aizmirstot gan par latviešu kultūru, gan par savu dzimto*

kultūru, bet tas ir pieejams, bet baleta mākslinieka grūtais darbs ir nepieejams finansiālu apsvērumu dēļ...

Kultūrizglītība sagatavo ne tikai profesionālus māksliniekus, bet vēl svarīgāk, ka tā sagatavo profesionālu skatītāju. Tirgus ekonomikas ietekmē vecāki vairāk orientējas uz biznesa izglītību saviem bērniem, tāpēc kultūras patērētāja līmenis krītas:

- *Vecāki arī ir pragmatiski cilvēki... un ved savus bērnus uz ekonomikas koledžām... Bērni var nekļūt par muzikantiem, par baleta māksliniekiem, bet viņi var kļūt par profesionāliem skatītājiem... Pie mums bērni ir atradināti iet uz teātri, jo tas ir dārgi... Bērni pēc Dārziņa skolas, vai pēc konservatorijas, vai pēc citas skolas nevar atrast sev darbu.*

Diskusijas dalībnieki uzsver, ka padomju laikā bija daudz sasniegts kultūrizglītības jomā un, ka ļoti svarīgi to būtu saglabāt. Ne vienmēr ir jāseko Rietumu valstu piemēram, programmām, jo tās nav sakņotas mūsu pieredzē, tās pat ignorē Latvijā uzkrāto pieredzi:

- *Es domāju, ka tieši kultūrizglītība ir tas, kas mums ir visvērtīgākais Latvijas izglītībā... Mana paaudze bija tie, kas iznesa to Latvijas kultūru un Latvijas mākslas pamatus... tajā laikā nebija sarunas par biznesu, tas bija talants un aicinājums... un vienmēr šie cilvēki atrada darbu... man ir bailes, ka kultūrizglītība var zaudēt, jo sakarā ar to, ka tagad ienāk tās visas Eiropas programmas, var zaudēt to pamatu, kas mums ir gadu gadiem uzkrājies... Man ļoti negribās, ka mūsu kultūrizglītība ļoti daudz sāk piemēroties tam, kas notiek Eiropā... To, ko mācām mēs, nemāca nekur, izņemot ļoti lielas augstskolas... Ne Somijā, ne Eiropā nav šī vidējā līmeņa iestāžu, nav mākslas skolu, ne bērnu mākslas skolu... Es negribētu, ka viss tas jaunais, kas ienāk no Eiropas, sabojātu to, kas ir bijis... tas ir mūsu lepnums... palikt pie tām tradīcijām, kas mums ir bijis...*

Kultūrizglītība veic sociālās integrācijas funkciju, tā padara pieejamu kultūru bērniem no dažādu sociālo slāņu ģimenēm :

- *Runājot par provinci, jo no tās es nāku, kultūrizglītībā nekad nenāk cilvēki no bagātām ģimenēm... nāk tikai no vidējā slāņa vai pat no nabadzīgākajiem slāņiem. Tas nozīmē, ka mākslas iestādēs... nāk bērni no laukiem un ļoti talantīgi, es baidos, ka tik viņi "nepārtrūktu"... Pluss ir tas, ka pie kultūrizglītības grib piesaistīties visi... visi grib dot savam bērnam šo kultūrizglītību... Jo kultūrizglītība ir tas vārds, ko gribu pieminēt, tā ir integrācija...*

Tirgus ekonomikas ietekme uz kultūrizglītību

Tirgus ekonomikas apstākļos kultūrizglītojošie projektu sagatavošanā ir jāparedz arī noteikts finansu plāns, kas izvirza jaunas prasības arī radošajam vadītājam.

- *Varbūt tieši tāpēc arī parādās šīs jaunās normas un varbūt tāpēc nepietiek, ka viņš ir režisors, aktieris, jāprot piesaistīt savam projektam arī līdzekļus un to realizēt.*

Grupas dalībnieki atbalstīja domu, ka kultūrizglītību nevar nodrošināt tikai mākslas skolas, bet arī vispārizglītojošā skola ir kultūras centrs. Kā ļoti piemērotu veidu, kā rosināt bērnu un jaunatnes radošo garu ir teātris, kas var kalpot kā radošais centrs skolā. Taču svarīgi arī cita veida radošās nodarbības, piemēram, mūzika, dejas

- *Gribu pievērst uzmanību vienkāršām lietām, bet tas nav tik vienkārši... Mūsu apstākļos vispārizglītojošā skola ir vienīgais reālais kultūras centrs... tāda ir realitāte... Mums vajag izdarīt visu, lai pēc iespējas daudz būtu skolu, kur direktori saprot...izdarīt tā, ka palīdzētu visām skolām... palīdzēt bērniem uztaisīt kaut vismaz vienu radošo kolektīvu... Balsoju par teātri vienkāršā skolā... ja ir teātris skolā... tā ir radoša noskaņa... klāt ir vēl kaut kas... Teātris kā centrs, kā avots kultūrizglītībai parastā skolā.*
- *Diemžēl šobrīd ir nogriezti visi tie budžeti, kas kādreiz atvēlēti dažādiem deju kolektīviem, teātriem... Bērniem ir jādod iespēja – teātris, mūzika, dejas...*

Kultūrizglītības iestāde ieaudzina bērnos augstas prasības pret sakārtotu vidi, uzsverot, ka vides var atšķirties. Tās ir arī atšķirīgas ikdienā un mākslas pasaulē. Apmeklējot mākslas skolu, bērns mācās uztvert tās radīto nosacītību, skolas radīto atmosfēru var uztvert arī kā teātri. Bērnā tas modina radošo garu.

- *Mēs saucamies vakarskola... jo pieņemam savā skolā jebkura vecuma bērnus... Bērni ir citādāki, ja mācās mūzikas skolā... Kultūrizglītība sākas no kultūras mājās un no vides kā tādas... Mēs cenšamies sakopt telpas tā, lai viņš justos, ka kaut ko radošu dara... Šeit ir arī tā internacionālā audzināšana, jo pieņemumi par to, kas ir skaisti, kas ir grezni, ir atšķirīgi katrām tautībām un tādēļ mēs pieņemam vidējo klasisko variantu... un jaunieši pieņem mūsu prasības.*
- *Man liekas, ka tas ir tīri teātra paņēmiens... Pats svarīgākais ir parādīt bērnam, ka viņš ir atnācis uz citu pasauli, uz teātri.*

Kultūras identitāte un integrācija

Daudzi diskusijas dalībnieki uzsvēra, ka svarīgi ir nelatviešu bērnos saglabāt savu nacionālās kultūras identitāti, jo krievu kultūras zaudēšana būtu jāuzskata par zaudējumu Latvijai. Caur pārmetumiem par latviešu valodas mācīšanas uzspiesto raksturu, izskan doma, ka vienlaicīgi nedrīkstētu aizmirst krievu un citu etnisko minoritāšu bērnu nacionālās kultūras apguvi.

- *Es piekrītu, ka viņiem [nelatviešiem] ir jāmācās latviešu valoda, latviešu kultūras vēsture, bet viņiem ir jā saglabā sevi pirmkārt. Identitāte ir svarīga... Ja viņam varmācīgi liks mācīties latviešu valodā, bet viņš tai savā kopienā nezinās krievu kultūru, tā nav izeja...*
- *Man bija slāvu bērnu teātris... Latvijas krieviem jā saprot, ka viņi ir krievi Latvijā... Ja krieviem Latvijā nebūs savas kultūras, sava kultūrizglītība, mēs būsīm tā kā kroplī? ... Un tas nenāks ne par labu Latvijas kultūrai, ne krievu kultūrai Latvijā... Saprast, ka mēs esam šeit ilgi un uz visiem laikiem – tie, kuri grib... jā saprot, ka tikai šeit mēs varam ko uzbūvēt. (Integrācijas grupa)*
- *Vienkārši mehāniski ir radīts tas, ka ir jāmācās latviešu valoda, mehāniski ir jā pārņem latviešu valoda, kultūra, aizmirstot to, ka esam multietniskā sabiedrībā, ka mums ir jā paliek katram savā nacionalitātē.*
- *Ziniet, par to [kā dā valodā runāt] nemaz neiet runa... Es labprāt palīdzu, lai krievu skolas piedalās "Zvirbulī" [runas konkurss]... Multikultūras fenomēns ... Nedrīkst aizmirst, ar ko mēs esam piedzimuši.*

Diskusijas dalībnieki uzsver domu, ka kultūra spēj vienot, integrēt sabiedrību, kultūra var kalpot kā bāze, uz kā integrēties, jo savas kultūras zināšana paver iespēju saprast citu kultūru. Diskusijas dalībnieki, kas ir radošās inteliģences pārstāvji, pauž skepsi pret masu kultūru kā sabiedrības integrējošo pamatu. Viņuprāt lielas iespējas šai ziņā ir minoritāšu kultūras centriem, kā piemērs minēts krievu centrs Daugavpilī. Arī skolu radošajiem klubiem ir milzīgas iespējas bērnu un jauniešu audzināšanai multietniskā sabiedrībā.

- *Manā pilsētā šis jautājums ir atrisināts jau sen... Mums ir kolosāls Krievu kultūras centrs... tur ir iesaistīti bērni... tur ir visu tautību centrs... Daugavpilī... nav nekādu nemieru... neviens par to nemaz nedomā... Es domāju, ka tā vecā paaudze aizies, bet jaunais nevajag "nosist" no tā ceļa, no kura iet, bet tie politiķi "nosīt". Jaunieši ir internacionāli... Vienkārši ir politiskās kaislības... Tieši no latviešiem ir atkarīga šī sabiedrības integrācija.*
- *Mums bija Raiņa dienas... piedalījās vecāko klašu ģimnāzisti un skolotāji... skanēja krievu un latviešu valoda... Mēs esam tāda, nu teiksim, mazliet elitāra skola, mums ir 60 radošo klubu un radošo apvienību. Pie mums katrs no skolniekiem obligāti izvēlas kādu no klubiem un tajā nodarbojas. Plus vēl ir Multinacionālās kultūras centrs, kur viņš var apgūt savu vecāku kultūru – ukraiņu, ebreju, baltkrievu vai citu... Piemēram, mums ir kolosāla ebreju kultūras pasniedzēja un parasti uz viņas nodarbībām skrien arī latviešu bērni, krievu bērni, ne tikai ebreju bērni... interesējas arī citu tautību bērni... mēs salīdzinām tradīcijas... ejam ciemos viens pie otra... mums ir tradicionāla tāda multikulturāla eglīte, kad sanāk kopā visu tautību sākumskolas bērni un rāda, kā viņi svin Ziemassvētkus un Jauno Gadu.*

- ... Man jāsaprot, ka man ir daudz, daudz vieglāk saprasties ar kultūrizglītotajiem jauniešiem... Ja viņi nezina krievu kultūru savējo, tad man zūd bāze, uz ko balstīties... Tas, ka viņiem zūd savas kultūras saknes, tas mani uztrauc... Ja sāksies tas, ka mūs apvieno šī subkultūra, tas būs briesmīgāks, kas varētu notikt... Šo dziļāko sakņu nav.
- Man šķiet, ka kultūrizglītība ir tā bāze, tas pamats, uz kura veidotos šī integrācija... Jebkuras intereses, vai tas būtu balets, vai mūzika, cilvēkus apvieno, un nacionālie jautājumi it kā aizslīd otrajā plānā. Nedaudz savādāk ir ar literatūru un valodu... Latvieši paši bieži vien ir vainīgi šajos procesos, kas notiek...

Kultūras valoda ir humānistiski orientēta, tāpēc tā spējīga pārkāpt barjeras, ko nereti radījuši politiķi, vai kas radušās sadzīves līmenī.

- Tie jaunieši, kas tagad nāk pie mums uz muzeju (A.Čaka muzejs) nāk ar tādu piesardzīgu attieksmi - kas nu atkal būs, atkal kāds pateiks, ka jūs neko nesaprotat, nezina... Un tad, kad viņi jūt, ka šī attieksme ir pieņemama... ka es esmu gatava iztulkot to, kas viņiem nav skaidrs... un kad mēs runājam par lietām, kas saistās ar Krieviju, šī atvērtība noteikti jau ir lielāka Cilvēks jau domā savā dzimtajā valodā un viņu nevar piespiest domāt citā valodā.

Krievu kultūras nenovērtēšana pēc diskusijas dalībnieku domām rada arī materiālus zaudējumus, jo tādā gadījumā tiek atrauti potenciāli kultūras finansējuma avoti

- Man liekas, ka krievu sabiedrība ir kultūras ziņā izstumta, vismaz Rīgā, no šīs kultūras aprites kā tādas. Un otrs moments, man liekas, ka ekonomiski naudīgākā sabiedrības daļa Rīgā tomēr ir krievu tautības, un, viņus izstumjot, mēs atņemam naudu kultūrai – gan sponsorēšanai, gan finansēšanai, mēs nedodam iespēju.
- Mums ir divplūsmu grupas – latviešu un krievu grupas – kādā valodā grib, tādā skolotājs runā, bet es pat iesaku vecākiem, lai viņi neliek to [nelatviešu] bērnu latviešu grupā, jo priekšmeti ir sarežģīti... ap 4.-5.klasi, tad viņš var izvēlēties, kurā grupā sēdēt...Man liekas, ka visam klāt te ir tāda atreibības garša.... Jūs mums kādreiz likāt tā, tagad mēs jums liksim tā!... No masu medijiem, no politiķiem tas ir jūtams... Tā nedrīkst, ja mēs gribam labu panākt.

Ieteikumi kultūrizglītības uzlabošanai

Lai uzlabotu kultūrizglītības situāciju, diskusijas dalībnieki iesaka mainīt nodokļu politiku, piemēram: nodokļus, kas iegūti no masu pieprasījuma

kultūras, varētu tikt izlietoti kultūrai, tādējādi līdzsvarojot masu kultūras un kvalitatīvas kultūras ietekmi uz bērnu un jaunatnes audzināšanu.

- *Kultūru nevajag norobežot tikai kā kultūrizglītības iestādes, pastāv arī otra kultūra – masu pieprasījuma kultūra, es domāju, ka nodokļi no šīs masu kultūras, kur maksā ļoti lielas summas – diskotēkas, nakts klubi utt., ka viņi varētu iet kultūrai... un tad naudas pietiktu. Bet viņi izturas tā, it kā viņu nebūtu... Paskatieties jebkurās atskaitēs par kultūras, izglītības utt. iestāžu stāvokli Rīgas pilsētā – kas tad tiek uzskaitīts? Tikai tas, kas tiek finansēts no valsts vai no pašvaldības, pārējais, kas ir uz pašfinansēšanos vai pastāv uz citiem noteikumiem, viņi vispār nav uzskaitīti, it kā viņu nebūtu, bet viņi ir, viņi ir daudz... Un viņus apmeklē un viņi audzina... Ja tos nodokļus dabūtu kultūrai, tad mēs dzīvotu zaļi.*

Diskusijas dalībnieki atbalsta ideju par likumdošanas sakārtošanu jautājumā par mecenātismu

- *Parlamentā beidzot varētu izskatīt jautājumu par mecenātismu... Viss sākas no tādas lielas valstiskas sakārtotības... Kādreiz pietiek tikai ar nelielu labas gribas devu, lai varētu ko izdarīt, pat nevajag lielus līdzekļus... Latviešu grāmatveikali negrib ņemt pretī A.Čaka atdzejojumu krievu valodā... bet krievu grāmatveikali negrib nekādus latviešus krievu valodā... Vai tad tur nepietiktu ar mazu devu labas gribas?*

Cits ieteikums ir visām ministrijām izprast un atbalstīt kultūrizglītību, jo tā sekmē dažādu citu spēju attīstību. Diskusiju dalībnieki uzskata, ka atbildīgus posteņus ieņemošajiem cilvēkiem jābūt kultūras izpratnei. Viņi pauž neapmierinātību ar to, ka finansiālu grūtību gadījumā kā pirmos samazina ar mākslu saistīto priekšmetu mācīšanu

- *Es domāju, ka ar kultūrizglītību nevar nodarboties tikai Kultūras ministrija. Ar kultūrizglītību jānodarbojas visām ministrijām, jo kultūrizglītība – tur jau nāk cilvēki talantīgi... Ja mēs redzam negodīgos cilvēkus – tā jau arī ir kultūra attieksmē pret citiem... Kultūra savu izdarīs – integrēs, apvienos, lasīs, runās un mums te šīs problēmas nepastāv. Problēmas sākas daudz augstāk, un varbūt no tiem cilvēkiem, kuru vārdam ir nozīme, un uz kuriem skatās... tai ir jābūt ļoti nopietnai lietai valsts politikā, sākot no pašām augšām. Mēs savu darbu izdarīsim!*
- *Situācija ir tāda, ka tad, kad skolai pietrūkst naudas mācību stundām, nerunājot pat par pulciņiem, tad ko “nogriež” – “nogriež” dziedāšanu, “nogriež” zīmēšanu, “nogriež” pat fizikultūru, tie ir tie, ko upurē pirmos, bez kuriem var iztikt...*

Skolai ir jābūt kultūrizglītības centram, jo katram bērnam ir tiesības uz kultūrizglītību. Nepieciešami labi pedagogi, labas grāmatas un mācību līdzekļi.

- *Skolai ir jābūt tam centram, jo ne jau katrs var aiziet uz pulciņu, bet viss jau atduras pret finansēm, tas ir viens. Skolā nedrīkst strādāt gadījuma cilvēki... skolā jāstrādā ir labam speciālistam... jāmiļ cilvēki.*
- *Bērnam ir jābūt tiesībām uz šo kultūrizglītību... atrast sevi, realizēt... Cik daudz skolās nav tādas kultūras vēstures!*
- *Vajadzīgi mācību līdzekļi latviešu mākslā, latviešu arhitektūrā...*
- *Laiks ir izdot mācību grāmatas... grāmatu, kas bērniem būtu interesanta un saprotama... tad viņa būs lasāma... Pirmkārt – interesanta bērnam.*

Lielas iespējas valodas apguvē ir masu mēdijiem, taču diskusijas dalībnieki ir kategoriski noraidoši pret masu mēdijos lietotajiem rupjajiem vārdiem

- *Masu mēdiju piemērs ir ļoti iespaidīgs... ja tur atļaujas kādas rupjības... ar likumu vajadzētu aizliegt rupjības masu mēdijos kaut vai audzināšanas nolūkos... uz ielas dzird vienas rupjības... kur lai bērns mācās valodu?*
- *Ļoti audzinoša bija t.s. Šlesera intervija... jaunieši redzēja, cik smieklīgs viņš izskatījās... Televīzijā un radio tā valoda ir šausmīga, arī presē... Starp valodu un domāšanu ir milzīgs sakars... tagad, beidzot skolu, daudzi pat neprot izteikties... nespēj loģiski domāt...*

Multietniskā vidē katras etniskās grupas piederīgajiem ir brīvi jārunā savā valodā. Valodu apguvi, gan latviešu gan krievu traucē politiskais uzslāņojums valodas jautājumam.

- *Manā baletskolā... pirmais noteikums ir, lai visi bērni un viņu vecāki runā savā valodā... Neviena tagad neprot runāt savā valodā... viņi runā sliktā valodā... dažus vārdus vispār nezina savā valodā... žargons... Bet ar to sākas valoda.*
- *Mums ir krievu valodas mācīšanās tieksme latviešu skolās... mēs jau identificējam to ar tām negācijām, kas ir nākušas līdz, mēs aizmirstam, cik bagāta ir krievu valoda.*
- *Bija laiks, kad krievu valodā bija pieejama visa literatūra... tagad tas viss ir aizgājis otrā grāvī.*
- *Tagad, man šķiet, nupat viss iet uz labo pusi... Puse klases ir izvēlējusies to krievu valodu [mācīties].*
- *Blakus angļu valodai ir krievu valoda, jo tā ir biznesa valoda... Krievu valodai ir nākotne, tagad Eiropā nav neviena liela ofisa, kur nav cilvēka, kas nerunātu krievu valodā... tā ir arī nākotne.*

Diskusijas dalībnieki, aicināti izteikties par nepieciešamajām izmaiņām kultūrizglītībā, uzsver, ka svarīgi ir saglabāt to, kas jau ir sasniegts un kas, salīdzinot ar ārzemēm, nereti ir pat augstākā līmenī

- *Mums vajag saglabāt šo augsto kultūras līmeni... Mums nav ko darīt ārzemēs... Viņi skatās uz mums tā, it kā mēs būtu Šekspīra teātris... Mums vajag saglabāt to vidējo līmeni, ko mēs piedāvājam vispārējās skolās...*

Lai skolas bērnus tuvinātu mākslai, biežāk aicināt viņus uz izrāžu ģenerālmēģinājumiem, kas neprasa samaksu

- *Varbūt varētu aicināt uz izrāžu ģenerālmēģinājumiem un neprasīt samaksu?*

Ar dažādu radošo kolektīvu palīdzību varētu sekmēt latviešu valodas apguvi, nelatviešu vidū, kas arī sekmētu viņu integrāciju Latvijas sabiedrībā.

- *Jo vairāk kolektīvu, jo vairāk svētku varam taisīt... tas varētu būt darbs jau ārpus teātra... mēs varētu palīdzēt šo valodas adoptēšanu.*

Diskusijas dalībnieki uzskata, ka jāatbalsta tie mākslinieki, kas vēlas atgriezties Latvijā

- *Daudzi augstākās raudzes mākslinieki aizplūst uz ārzemēm... Un vajadzētu atbalstīt tos, kas vēlas atgriezties Latvijā un Latvijas kultūrā.*

Mācību maksas atvieglojumus vajadzētu tiem, dodas strādāt uz laukiem, uz attāliem Latvijas rajoniem, piemēram Daugavpili.

- *Ļoti maz iet uz lauku puisi. Man ir problēma ar kultūrizglītības skolotājiem... Jo es saprotu, ka Rīgai ir krusts pāri, un es griezīšos Sanktpēterburgā. Es saprotu, ka Daugavpils ir tālu... bet es neko nevaru darīt... Un tāpēc ir jābūt finansējumam, ja cilvēks mācās akadēmijā, tad vajadzētu atbrīvot no tās naudiņas [mācību maksas]...*
- *Lai būtu tā, kā pirms 20 gadiem, kad mēs beidzām universitāti – nosūtījumi...*

Diskusijas dalībnieki aicina Kultūras ministrijas darbiniekus celt savu pašapziņu, viņi ir kritiski pret nestabilajām politiskajām valdībām, kuru dēļ bieži mainās arī Kultūras ministri, viņi iesaka profesionālu valdību.

- *Gribētu novēlēt Kultūras ministrijai vairāk aizstāvēt tās iestādes, kas ir viņas pakļāvībā, tās ir arī visas vidējās kultūrizglītības iestādes, lai viņa neatstāj tādu trešās šķiras ministrijas iespaidu, kura vienmēr tā tikai klusiņām kaut ko paburkšķ, tiklīdz pieceļas Finanšu ministrija, tā blakts – un klusums iestājas un neviens neko nevar parunāt!... Kultūras ministrijā ir jāstrādā entuziastiem.*
- *Tikai tad, ja valdība būs profesionāla ne politiska, būs iespējamās izmaiņas, citādi neticu nekādām pozitīvām izmaiņām.*

- Uz Kultūras ministriju varētu nākt cilvēki, kas ir speciālisti un uzaicināti strādāt.
- Kaut šo vienu ministriju politiķi varētu atstāt mierā... ministrs pat gadu nevar pastrādāt... kamēr jaunais ministrs "iešūpojas", laiks paiet.

6. Pielikums

Fokusa grupas diskusijas plāns

Ievada daļa

Mērķis: Nepieciešamās formalitātes saskaņā ar ESOMAR noteikumiem par sociālajiem un tirgus pētījumiem.

1. Kas mēs esam un ko mēs darām:

- Mēs atrodamies Baltijas Datu namā un Jūs esat dalībnieki grupu diskusijā par tēmu "Lavijas minoritāšu bērnu un jaunatnes kultūrizglītība".

2. "Spēles noteikumi":

- Mūs interesē Jūsu domas un pieredze saistībā ar šiem jautājumiem, tāpēc lūdzam Jūs izteikt Jūsu personīgo viedokli brīvi un bez kautrēšanās.
- Lūdzam izteikties pa vienam.
- Ja ir nepieciešamība, varat pārtraukt moderatoru un uzdot viņam jautājumus.

3. Ieraksta / novērošanas nepieciešamība un garantija par konfidencialitāti

- Ieraksta tehnika tiek izmantota, lai tiktu piefiksēts viss šeit runātais un to pēc tam varētu izmantot, apkopojot dažādu grupu rezultātus.
- Viss, ko Jūs teiksiet, tiks izmantots apkopotā veidā un nekur neparādīsies Jūsu izteikumi kopā ar Jūsu vārdu.

Iesildošā diskusijas daļa

Mērķis: Iepazīšanās ar respondentiem, grupas dalībnieku atraisīšana.

Sāksim ar to, ka iepazīsimies, nosaucot savu vārdu. Pastāstiet īsumā par sevi, ar ko Jūs nodarbojaties, kur strādājat.

Galveno jautājumu daļa

Mērķis: Noskaidrot kā organizēt minoritāšu bērnu un jaunatnes kultūrizglītību, lai tā sekmētu viņu integrāciju Latvijas sabiedrībā.

Mēs runāsim par jautājumu, kā caur kultūrizglītību veicināt minoritāšu bērnu un jaunatnes integrāciju Latvijas sabiedrībā.

Integrācija manā izpratnē nozīmē - lai bērni justos kā savējie Latvijā, lai viņiem būtu piederības sajūta Latvija sabiedrībai.

Kultūrizglītība: izglītība, kas veido prasmi lasīt, atpazīt kultūras zīmes, simbolus jebkurā sfērā, kino, mūzikā, arhitektūrā, tautas mākslā, apkārtējā vidē utt.

1. Kā Jūs raksturotu pašreizējo situāciju, balstoties uz to, ko Jūs vērojat ikdienā, savā darbā, saskarsmē ar bērniem, jauniešiem, kādas ir viņu kultūrizglītības galvenās iezīmes?
2. Vai kultūrizglītība, kāda tā ir pašlaik sekmē viņu integrāciju Latvijas sabiedrībā, ja nē, kāpēc? Miniet konkrētus piemērus.
3. No Jūsu personiskās pieredzes: kādā veidā Jūs esat strādājuši ar bērniem, jaunatni kultūrizglītības jomā, ko esat mācījuši vai ko organizējuši?
4. Kas no tā, ko esat mācījuši bērniem, jauniešiem, Jūsaprāt, visvairāk sekmē viņu integrāciju Latvijā?

5. **Ja mēs ļautos brīvai fantāzijai, kas tieši būtu jāmāca kultūrizglītības jomā bērniem, jauniešiem, lai viņi sekmīgāk integrētos Latvijas sabiedrībā?
Kādā veidā to varētu darīt?**

6. **Kādās vecuma grupās, ko vislabāk būtu mācīt, organizēt?**